

ДОГОВІР ПРО ПРОВЕДЕННЯ МЕДІАЦІЇ ЯК РІЗНОВИД ДОГОВОРУ ПРО НАДАННЯ ПОСЛУГ

THE MEDIATION AGREEMENT AS A TYPE OF SERVICE CONTRACT

Філюк О.С., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри права

Луцький національний технічний університет
orcid.org/0000-0003-1717-3146

У статті здійснено комплексне дослідження правової природи договору про проведення медіації як різновиду цивільно-правового договору про надання послуг. Визначено його місце в системі договірних зобов'язань та охарактеризовано зміст, істотні умови й суб'єктний склад з урахуванням особливостей правового регулювання медіації в Україні. Аргументовано, що договір про проведення медіації виконує функцію правового механізму реалізації принципів добровільності, рівності та конфіденційності, забезпечуючи організаційно-комунікативну основу для конструктивної взаємодії сторін. Доведено, що як різновид договору про надання послуг, він поєднує ознаки консалтингових і посередницьких договорів, однак характеризується власною правовою природою, що зумовлена нематеріальним характером результату та соціально-комунікативною спрямованістю діяльності медіатора.

Підкреслено, що договір про проведення медіації може укладатися як у разі наявності спору, так і з метою запобігання його виникненню, що свідчить про превентивний потенціал цього правового інструменту. На основі аналізу положень Закону України «Про медіацію» та Цивільного кодексу України розкрито особливості визначення предмета, форми, строків, порядку оплати, конфіденційності та відповідальності сторін. Обґрунтовано, що специфікою суб'єктного складу є участь сторін, між якими існує або може виникнути конфлікт, що впливає на характер домовленостей та динаміку виконання зобов'язань.

Особливу увагу приділено питанню захисту комерційної інформації як елемента договірної конфіденційності, порушення якої здатне негативно вплинути на результат медіації та правові інтереси сторін. Зроблено висновок, що договір про проведення медіації виконує не лише регулятивну, а й соціальну функцію, сприяючи розвитку культури мирного врегулювання конфліктів та зміцненню довіри у правовій системі України.

Доведено, що дослідження договору про проведення медіації як різновиду договору про надання послуг має важливе теоретичне та практичне значення, оскільки дозволяє уточнити межі диспозитивного методу регулювання у сфері альтернативного вирішення спорів та сприяє формуванню ефективних моделей договірної взаємодії у правовій практиці.

Ключові слова: медіація, договір про проведення медіації, цивільно-правовий договір, послуга, конфіденційність, превенція конфліктів.

The article presents a comprehensive study of the legal nature of the mediation agreement as a type of civil-law contract for the provision of services. Its place within the system of contractual obligations is defined, and its content, essential terms, and parties are characterized, taking into account the specifics of legal regulation of mediation in Ukraine. It is argued that the mediation agreement functions as a legal mechanism for implementing the principles of voluntariness, equality, and confidentiality, providing an organizational and communicative framework for the constructive interaction of the parties. It is proved that, as a variety of service contract, it combines the features of consulting and intermediary agreements; however, it is distinguished by its own legal nature, determined by the non-material character of the result and the socio-communicative orientation of the mediator's activity.

It is emphasized that the mediation agreement may be concluded both in the event of an existing dispute and with the aim of preventing its occurrence, which demonstrates the preventive potential of this legal instrument. Based on the analysis of the provisions of the Law of Ukraine "On Mediation" and the Civil Code of Ukraine, the peculiarities of determining the subject matter, form, duration, procedure for payment, confidentiality, and liability of the parties are revealed. It is substantiated that the specificity of the parties lies in the participation of persons between whom a conflict exists or may arise, which affects the nature of the agreements and the dynamics of the fulfillment of obligations.

Special attention is paid to the protection of commercial information as an element of contractual confidentiality, the violation of which may adversely affect the outcome of mediation and the legal interests of the parties. It is concluded that the mediation agreement performs not only a regulatory but also a social function, contributing to the development of a culture of peaceful dispute resolution and the strengthening of trust within the legal system of Ukraine.

It is proven that the study of the mediation agreement as a type of service contract has significant theoretical and practical importance, as it allows for clarification of the limits of the dispositive method of regulation in the field of alternative dispute resolution and promotes the formation of effective models of contractual interaction in legal practice.

Key words: mediation, mediation agreement, civil contract, service, confidentiality, conflict prevention.

Договір про проведення медіації є юридичним інструментом, який забезпечує реалізацію принципів добровільності, конфіденційності та рівності сторін у процедурі медіації. Саме через укладення такого договору відбувається конкретизація взаємних прав і обов'язків сторін, визначення порядку проведення процедури, строків, розміру винагороди медіатора та інших умов, необхідних для належного виконання зобов'язань, пов'язаних із здійсненням медіаційної діяльності. Оскільки не існує складних правил процедури та доказів, сторони мають значну гнучкість і можуть регулювати обсяг медіації для обговорення будь-яких тем, які вони вважають важливими [1], саме тому договір про проведення медіації стає юридич-

ним підґрунтям для реалізації такої гнучкості, визначаючи рамки, умови та межі взаємодії сторін і медіатора.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про медіацію», договір про проведення медіації визначається як угода про надання послуг з проведення медіації з метою запобігання виникненню або врегулювання конфлікту (спору), укладена сторонами можливого або наявного конфлікту (спору) та медіатором (медіаторами) у погодженій ними усній чи письмовій формі, яка відповідає вимогам закону [2]. Аналіз змісту цього положення свідчить, що законодавець надає сторонам значну свободу договірної врегулювання, що є проявом диспозитивного методу регулювання цивільно-правових відносин. Водночас, слід зазначити, що

договір про проведення медіації має специфічний характер, адже поєднує риси як цивільно-правового договору, так і процедурної угоди, що регулює поведінку сторін у межах позасудової процедури врегулювання конфлікту.

Юридична природа такого договору зумовлена специфікою самої послуги. Медіація – це не консультація, не представництво та не юридична допомога у класичному розумінні. Це організаційно-комунікативна діяльність, спрямована на створення умов для досягнення сторонами взаємоприйнятної рішення. Тому результатом договору про проведення медіації є не тільки юридичний чи матеріальний ефект, а соціально-психологічний результат, який проявляється у зниженні конфліктності, відновленні довіри між сторонами та можливості виробити спільне рішення.

Таким чином, договір про проведення медіації можна визначити як цивільно-правовий договір, спрямований на надання послуг організаційно-комунікативного характеру, результатом якого є створення сприятливих умов для врегулювання конфлікту (спору) між сторонами. Його правова природа найближча до договору про надання послуг, однак з урахуванням особливого довірчого та добровільного характеру взаємовідносин між сторонами і медіатором. Відповідно до ст. 901 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), за договором про надання послуг одна сторона (виконавець) зобов'язується за завданням другої сторони (замовника) надати послугу, яка споживається в процесі вчинення певної дії або здійснення певної діяльності, а замовник зобов'язується оплатити виконавцеві зазначену послугу, якщо інше не встановлено договором [3]. Для всіх послуг характерним є те, що вони: мають нематеріальний характер, а їх результат не набуває уречевлюваного вигляду; тісно пов'язані з особою виконавця та процесом вчинення ним певних дій (здійснення певної діяльності); не збігаються із самими діями (здійсненням діяльності) виконавця, а існують як окреме явище – певне нематеріальне благо [4; с.397-398]. Слід зазначити, що Закон України «Про медіацію» визначаючи договір про проведення медіації по суті, відсилає до загальної конструкції договору про надання послуг, закріпленої у цивільному праві, конкретизуючи її для сфери медіаційної діяльності. Особливістю такого договору є те, що він може бути укладений як між сторонами, які вже перебувають у конфлікті (спорі), так і між тими, хто лише передбачає можливість його виникнення. Таким чином, предметом договору може бути як врегулювання наявного спору, так і попередження ескалації конфлікту між потенційними опонентами. Це положення суттєво розширює традиційне розуміння договору про надання послуг, оскільки медіація може виступати не лише способом вирішення спорів, а й інструментом превенції юридичних та соціальних конфліктів.

Виходячи з цього визначення, договір про проведення медіації узгоджується із загальною конструкцією договору про надання послуг, оскільки діяльність медіатора має професійний, інтелектуальний характер і спрямована на досягнення нематеріального результату – згоди між сторонами. Послуга медіатора споживається у процесі самої медіації, створюючи умови для конструктивного діалогу, допомагаючи сторонам усвідомити спільні інтереси та знайти взаємоприйнятні рішення. Водночас цінність цього договору полягає не лише у самій діяльності медіатора, а й у можливому результаті – досягненні домовленості, що дозволяє сторонам уникнути або врегулювати спір без судового втручання.

Важливою ознакою договору про проведення медіації є його особливий суб'єктний склад. На відміну від більшості договорів про надання послуг, де сторони перебувають у відносинах співпраці або спільної мети, у договорі про медіацію сторони часто є носіями протилежних інтересів. Саме конфлікт або ризик його виникнення стає

підставою для укладення договору. Така специфіка надає правовідносинам у межах медіації унікального характеру – договір укладається між особами, які не є партнерами у звичному розумінні, а перебувають (або можуть перебувати) у стані протистояння.

З практичної точки зору, доцільно укладати договір про проведення медіації на ранніх етапах, коли конфлікт ще не набув гострої форми. У цьому випадку сторони більш схильні до конструктивної взаємодії, легше узгоджують істотні умови договору (зокрема, порядок проведення процедури, розмір винагороди медіатора, строки тощо) та зберігають простір для компромісу. У цьому сенсі медіація, спрямована на профілактику конфліктів, може вважатися більш ефективною як у правовому, так і в психологічному вимірах.

Натомість, якщо договір укладається вже після виникнення конфлікту, сторони можуть демонструвати взаємну недовіру, що ускладнює погодження істотних умов і, відповідно, реалізацію самої процедури. Така ситуація особливо характерна для господарських і трудових спорів, де напруження між сторонами часто унеможливує навіть визначення кандидатури медіатора.

Ще однією специфічною рисою цього договору є те, що його укладення не завжди зумовлює фактичне надання послуги. Закон допускає можливість підписання договору про проведення медіації на випадок виникнення конфлікту. У такому разі договір набуває характеру договору з відкладальною умовою, оскільки виконання договірних зобов'язань пов'язується з настанням певної події – фактичного виникнення конфлікту (спору) між сторонами. Якщо ж конфлікт не виникає, сторони можуть так і не скористатися послугами медіатора. Така конструкція надає договору гнучкості, перетворюючи його на механізм забезпечення стабільності правовідносин у майбутньому.

Таким чином, договір про проведення медіації є самостійним видом договорів про надання послуг, що поєднує риси консалтингових та посередницьких договорів, але водночас має власну правову специфіку, зумовлену етичними засадами медіації, її добровільністю, конфіденційністю, особливим суб'єктним складом і превентивним потенціалом.

Питання визначення істотних умов договору про проведення медіації має особливе значення, оскільки саме від цього залежить чинність договору та можливість його практичного виконання. Відповідно до ст. 638 ЦК України істотними умовами договору є умови про предмет договору, умови, що визначені законом як істотні або є необхідними для договорів даного виду, а також усі ті умови, щодо яких за заявою хоча б однієї із сторін має бути досягнуто згоди [3].

Відповідно до ст. 20 Закону України «Про медіацію» у договорі про проведення медіації зазначаються:

- 1) відомості про медіатора (медіаторів), сторони медіації, а також про суб'єкта, що забезпечує проведення медіації (за наявності);
- 2) строки та місце проведення медіації;
- 3) мова (мови) проведення медіації;
- 4) предмет конфлікту (спору);
- 5) права та обов'язки учасників медіації;
- 6) умови та порядок оплати послуг медіатора (медіаторів) та відшкодування витрат на здійснення підготовки до медіації та її проведення;
- 7) умови конфіденційності інформації та наслідки її розголошення учасниками медіації;
- 8) відповідальність медіатора (медіаторів) та сторін медіації за порушення умов договору про проведення медіації;
- 9) порядок та підстави припинення медіації. Сторони медіації та медіатор (медіатори) можуть визначати й інші умови договору про проведення медіації [2]. Водночас специфіка договору про проведення медіації полягає

у його гнучкості – сторони можуть передбачати додаткові умови, наприклад, порядок обміну інформацією, участь представників, формат зустрічей (очно чи онлайн). Це узгоджується з принципом автономії волі сторін, що є ключовим у цивільному праві.

Слід зазначити, що процес визначення та погодження умов договору передбачає наявність базового рівня довіри між сторонами, що ускладнюється у випадку вже наявного гострого конфлікту. Саме тому законодавець допускає можливість укладання договору не лише після виникнення спору, а й для запобігання можливому конфлікту, що дає сторонам змогу заздалегідь визначити механізм договірної регулювання. Такий підхід сприяє стабільності договірних відносин і відповідає превентивній функції медіації.

Важливим є питання щодо форми договору про проведення медіації, так, відповідно до Закону України «Про медіацію», договір може бути укладений у письмовій або усній формі, якщо інше не передбачено домовленістю сторін. Така диспозитивність регулювання не тільки відповідає загальним принципам цивільного права, зокрема принципу свободи договору, а відображає специфіку самої медіації як гнучкого, добровільного процесу. Разом з тим, у практичній площині перевага традиційно надається письмовій формі договору. Це зумовлено кількома чинниками. По-перше, письмовий договір дозволяє чітко зафіксувати істотні умови, визначені законом і сторонами, що унеможливує подальші непорозуміння. По-друге, така форма підвищує рівень довіри до процедури, адже сторони отримують документальне підтвердження своєї участі, прав та гарантій конфіденційності. По-третє, письмовий договір має доказове значення у випадку, якщо виникне спір щодо дотримання умов медіації або оплати послуг медіатора.

Таким чином, вибір форми договору про проведення медіації відображає баланс між гнучкістю процедури та необхідністю юридичної визначеності. Хоча закон надає сторонам свободу у виборі форми, письмове оформлення залишається більш прийнятним варіантом у ділових, комерційних і міжінституційних конфліктах, тоді як усна форма – у випадках неформальної або превентивної медіації, спрямованої на зміцнення довіри та комунікації між сторонами.

Особливістю договору про проведення медіації є те, що незалежно від форми його укладення, він набуває чинності лише за згоди всіх сторін, у тому числі медіатора. Це підкреслює тристоронній характер домовленості – на відміну від більшості договорів про надання послуг, де сторони виступають у дихотомії «замовник – виконавець».

Крім того, слід звернути увагу на те, що форма договору не впливає на дійсність самої процедури медіації, якщо фактичне волевиявлення сторін є очевидним і добровільним. Проте для збереження етичних стандартів та дотримання принципу правової визначеності, навіть за усної домовленості сторони зазвичай оформлюють коротке письмове підтвердження участі – наприклад, у вигляді протоколу початку медіації або електронної заяви.

Слід зазначити, що договір про проведення медіації поєднує як елементи договірної регулювання, властиві загальним договорам про надання послуг, так і специфічні умови, зумовлені особливостями самої процедури. Зокрема, пред-

метом договору виступає не матеріальний результат, а організація процесу сприяння комунікації між сторонами для врегулювання або запобігання спору.

Особливу увагу слід приділити визначенню прав та обов'язків учасників, що закладають основу етичної й процедурної поведінки сторін. До таких обов'язків належать дотримання принципів добровільності, рівності, поваги та конфіденційності. Медіатор, своєю чергою, зобов'язується діяти неупереджено, забезпечувати баланс інтересів сторін, а також утримуватися від нав'язування будь-яких рішень.

Важливим є й блок, що стосується оплати. Закон прямо дозволяє сторонам визначати умови та порядок оплати послуг медіатора, а також відшкодування витрат, пов'язаних із підготовкою та проведенням процедури. Це узгоджується з принципом договірної свободи, властивим цивільно-правовим відносинам. У практиці укладання таких договорів часто передбачається авансовий платіж або погодинна оплата, що відповідає природі надання послуг, які можуть мати різну тривалість залежно від складності спору.

Не менш важливою умовою є конфіденційність, адже саме вона створює довіру між сторонами та забезпечує ефективність медіації. У договорі доцільно визначати не лише обсяг інформації, що підлягає збереженню в таємниці, але й наслідки її розголошення. Особливої уваги потребує захист відомостей, що становлять комерційну інформацію, до якої відносять фінансову, правову, корпоративну, технічну, технологічну або іншу інформацію щодо: активів, процесу створення, корпоративної структури, джерел фінансування та рахунків суб'єкта господарювання; внутрішніх інструкцій та правил ведення господарської діяльності; комерційних відносин суб'єкта господарювання; планів розвитку бізнесу, політик, стратегій та тактик, порядків, методів, схем та алгоритмів реалізації проєктів, які використовує суб'єкта господарювання, набуття у власність чи користування будь-якого активу; обміну кореспонденцією, укладених договорів, меморандумів, протоколів про наміри та незавершених переговорів, усіх внутрішніх зустрічей, корпоративних повідомлень чи інших форм внутрішньої комунікації; трудових відносин, у тому числі змісту трудового договору, посадових інструкцій, інших інструкцій та правил, які запроваджені у взаємодію з роботодавцем [5; с. 247].

Таким чином, зміст договору про проведення медіації відображає баланс між стандартними цивільно-правовими елементами та специфічними рисами, що забезпечують етичний, добровільний і конфіденційний характер цієї процедури. Він водночас фіксує взаємні зобов'язання сторін і створює правову основу для ефективної комунікації з метою мирного врегулювання спору.

У сучасній юридичній практиці договір про проведення медіації набуває дедалі більшої ваги як інструмент правової культури взаєморозуміння. Він відображає зміну підходу до вирішення спорів – від протистояння до діалогу, від формального судового процесу до пошуку згоди через комунікацію. Такий договір не лише врегульовує технічні аспекти процедури, а й створює простір довіри, у якому сторони можуть зберегти ділові, партнерські чи навіть особисті стосунки. У цьому сенсі він стає не просто юридичним документом, а проявом зрілості правової свідомості та культури миру.

ЛІТЕРАТУРА

1. Alternative Dispute Resolution: Mediation. A Project of National Paralegal College. URL: <https://www.lawshelf.com/shortvideoscontentview/alternative-disputeresolutionmediation>
2. Про медіацію: Закон України (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2022, № 7, ст. 51 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20>.
3. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Дата оновлення: 01.08.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
4. Цивільне право : підручник : у 2 т. / В. І. Борисова (кер. авт. кол.), Л. М. Баранова, Т. І. Бегова та ін.; за ред. В. І. Борисової, І. В. Спасько-Фатеевої, В. Л. Яроцького – Х. : Право. – 2011. – Т. 2. – 816.
5. Філюк О. Правовий аналіз договору про нерозголошення комерційної інформації. АНАЛІТИЧНО-ПОРІВНЯЛЬНЕ ПРАВОЗНАВСТВО: Електронне наукове видання №05, 2024, URL: https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2024/10/APP_5_2024-1.pdf

Дата першого надходження рукопису до видання: 26.10.2025
Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 14.11.2025
Дата публікації: 28.11.2025